

**การรับรู้การบริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการ
ของผู้มารับบริการแผนกส่องกล้องตรวจหลอดลมสถาบันโรคทรวงอก**
THE PERCEPTION TO HEALTH SERVICE ACCORDING TO FOUR SUBLIME
STATES OF MIND OF PATIENTS TREATED BY BRONCHOSCOPE OF CHAST
DISEASE INSTITUTE

จิตชนก บุญสำราญ*

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) ศึกษาการรับรู้การให้บริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการของผู้มารับบริการจากเจ้าหน้าที่พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก แผนกส่องกล้องตรวจหลอดลม 2) ศึกษาเปรียบเทียบระดับการรับรู้การให้บริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการของผู้ที่มารับบริการจากเจ้าหน้าที่พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก แผนกส่องกล้องตรวจหลอดลม กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยและญาติผู้ป่วยที่มารับบริการจากเจ้าหน้าที่พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก แผนกส่องกล้องตรวจหลอดลม จำนวน 217 คน จากการใช้ตารางสุ่มสำเร็จรูปของ เครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้การให้บริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการ ค่าความเที่ยงตรงของแบบวัดทั้งฉบับ 0.978 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบสมมติฐานใช้ค่าคะแนนที (t-test) การทดสอบความแปรปรวนทางเดียวด้วย (F-test One - Way ANOVA) ผลการศึกษา พบว่า การรับรู้การให้บริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการของผู้มารับบริการสุขภาพในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.54 การเปรียบเทียบระดับการรับรู้การให้บริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการของผู้มารับบริการที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันในด้าน เพศ อายุ สถานภาพ วุฒิการศึกษา อาชีพ ในภาพรวมของการรับรู้ไม่แตกต่างกัน สำหรับด้านสถานภาพเมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ด้านหลักเมตตา มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมารับบริการได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า 1. ด้านเมตตา มีการดูแลผู้ป่วยดุจญาติให้ความเอื้อเฟื้อ เสียสละเวลาในการทำงานอย่างสุดความสามารถใช้เวลาจากที่อ่อนโยน ให้บริการตลอดเวลาช่วยให้ผู้ป่วยและญาติได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ 2. ด้านกรุณา ช่วยในการสร้างกำลังใจให้ผู้ป่วยลดความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นจากความกลัวต่อโรคและการรักษา 3. ด้านมุทิตา มีการสร้างกำลังใจให้แก่ผู้ป่วยโดยใช้หลักธรรมและเป็นพี่ปรึกษาที่ดี 4. ด้านอุเบกขา ช่วยให้ผู้ป่วยได้รับความสบายใจในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์

*หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาชีวิตและความตาย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยิ่งในด้านการตัดสินใจอย่างรอบด้านรอบครอบ รับฟังความคิดเห็นของผู้ป่วยช่วยให้ระบบการดูแลรักษาเป็นไปตามกระบวนการที่ถูกต้องช่วยให้ผู้ป่วยและญาติพร้อมต่อการเผชิญปัญหาในชีวิต

คำสำคัญ : การรับรู้, การบริการ, สุขภาพ, พรหมวิหารธรรม 4 ประการ, แผนกส่องกล้อง
ตรวจหลอดลม, สถาบันโรคทรวงอก

ABSTRACT

This study is an Survey research which has a purpose and an objective like : 1. To study a responsibility of health care according to the principles of Four Sublime States of Mind of people coming to receive a service from the health officials in the Institute of Chest Diseases in the Department of Using Binoculars for Windpipe Examination, and 2. To study a comparison of responsibility in a health care according to Four Sublime States of Peoples coming to receive a service from the health officials in the Institute of Chest Diseases in the Department of Using Binoculars for Windpipe Examination. A sampling group of 217 patients including their relatives receiving a health care from the health officials from this institute by depending on the ready-made sampling table of (Krejcie & Morgan). Equipment used are questionnaires about the responsibility of health care according to Sublime States of Mind. The values of Validity at all measures are 0.978 The hypothesis test uses the mean of t-test. One way analysis of Variance (ANOVA). The consequence of result it found that the responsibility of health care according to Four Sublime States of the persons coming to receive a health care in a common image with four sides. At the most level there is an average of 4.54 A comparison of responsibility for a health care according to Four Sublime States of people coming to receive a health care, who have personally different factors about sex, ages, status quo, education and career. In a common image of responsibility it is not separate. To the status quo the distribution loving-kindness (Mettā) has a difference of statistically important meaning at the level of 0.05. The receivers of health care additionally give an offer that by depending on the loving-kindness there is a care for the patients like relatives, giving a convenience, sacrifice at most, having a submissive speech, serving all the time, helping the patients and their relatives for various benefits. The principle of compassion (Karunā) gives the patients a will power by which they can be relieved from their anxieties occurred from fearing discuses and treatment. The principle of sympathetic joy (Muditā) causes the patients to have a will-power by depending a principle of Dhamma and is a goal adviser to them. The principle of equanimity (Upekkhā) makes the patients happy in

giving the special data for a careful decision, hearing the patients' opinions, organizing a system of treatment according to a correct process and helping the patients and relatives for confronting the problem in life.

Keywords : Recognition, Services, health, Four Sublime States of Mind, Broncho Endoscopy Department, chest disease institute,

1. บทนำ

คำว่า “สุขภาพ” หมายถึง ความเป็นสุขหรือความมือนามัยดี (เปลื้อง ณ นคร), 2518 : 484) ที่ทุกคนต้องการ ซึ่งเป็นอุดมคติของชีวิตมนุษย์ เมื่อมีสุขภาพดีสิ่งที่ได้มาคือ ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ดังในคำสุภาษิตว่า *อโรคยา ประมา ลาภ* แปลว่า ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ คำว่า โรค มีความหมายเท่ากับคำว่า “ทุกข์” ซึ่งแปลว่า “สิ่งที่เสียดแทง” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2544 : 101) แต่อย่างไรก็ตาม วิถีชีวิตของมนุษย์ทั้งหมดล้วนดำเนินไปตามวิถีของระบบธรรมชาติ นั่นคือ มีอุบัติขึ้น เจ็บป่วยและสลายไป สรรพสัตว์ทั้งหลายจึงต้องเผชิญกับทุกข์ ไม่อาจจะหลบหนีความเจ็บป่วย เมื่อเกิดปัญหาด้านสุขภาพดังกล่าวหน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบรักษาดูแล คือ โรงพยาบาล สถาบัน อนามัย ศูนย์ต่างๆ ที่รับผิดชอบ การดูแลรักษาเป็นหน้าที่ของแพทย์และพยาบาล โดยมีกระบวนการรักษาพยาบาลบนพื้นฐานของวิชาชีพที่มีการพัฒนาไปตลอดเวลา ขณะนี้โรคภัยก็ยังคงคุกคามมนุษย์อยู่อย่างต่อเนื่อง โรคที่กำลังคุกคามชีวิตมนุษย์ คือ โรคเกี่ยวกับปอด เช่น มะเร็งปอด ปอดติดเชื้อวัณโรค โรคหลอดลม เป็นต้น ซึ่งเป็นผลมาจากมลภาวะทางสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของคนเมืองที่มีความหนาแน่นแออัด ปัจจัยที่สำคัญในการเกิดโรคน่าจะมาจากการรักษาดูแลด้วยสุขลักษณะที่ไม่เหมาะสม การแพทย์ทั่วไปของโลกมีแนวโน้มที่จะพัฒนาทฤษฎีหรือหลักการดูแลรักษาสุขภาพแบบองค์รวมมากยิ่งขึ้น โดยมีการรื้อฟื้นการแพทย์แบบพื้นบ้านไปจนถึงการแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ จากต่างประเทศมาใช้กันอย่างหลากหลายในที่สุดได้มีการนำเสนอแนวนโยบายให้การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกอื่น เป็นฐานในการพัฒนาระบบสุขภาพควบคู่กับการแพทย์แผนปัจจุบัน (ลลิตา ธีระศิริ, 2544 : 4).

สถาบันโรคทรวงอกกระทรวงสาธารณสุข “มีภารกิจในการพัฒนาวิชาการด้านการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ ด้านโรคหัวใจและโรคปอด โดยวิธีการ ศึกษาวิจัยพัฒนาถ่ายทอดความรู้ และเทคโนโลยีเฉพาะทางด้านโรคหัวใจและปอดแก่บุคลากรทางการแพทย์” (สถาบันโรคทรวงอก), 2557 : คำนำ), เจ้าหน้าที่พยาบาลของสถาบันมีความสำคัญอย่างมากในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนอันเป็นส่วนที่แพทย์ พยาบาลต้องมึงานหนักเพิ่มขึ้นตามด้วย ดังนั้นเจ้าหน้าที่พยาบาลต้องมีกระบวนการทักษะในการทำงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อความสำเร็จตามหน้าที่ในองค์กร และสร้างศรัทธาแก่ประชาชนผู้มารับบริการ การดูแลด้วยใจเป็นสิ่งจำเป็นที่เจ้าหน้าที่พยาบาลพึงระลึกอยู่เสมอ การให้บริการเช่นนี้จะนำไปสู่การเข้าถึงจิตใจผู้ป่วยโดยองค์รวมมากขึ้น ในทางพระพุทธศาสนาปัญหาของความเจ็บไข้ได้ป่วยของมนุษย์เป็นสภาวะทุกข์ทางกายซึ่ง

เรียกว่า “สากลทุกข์” เพราะเกิดขึ้นได้กับทุกคน ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงต้องการหาหนทางที่จะดับทุกข์ บำบัดทุกข์ ในทางที่แตกต่างกันไป หนึ่งในกระบวนการดับทุกข์ เมื่อมีการเจ็บป่วยก็จะเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล การเข้ารับการรักษาด้านการแพทย์ในปัจจุบันพบว่า เจริญก้าวหน้า มีเครื่องมือสำหรับวินิจฉัยโรคได้อย่างแม่นยำและด้วยอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วยให้กระบวนการรักษาวินิจฉัยเกิดมีประสิทธิภาพสูงมีความน่าเชื่อถือ กระบวนการวินิจฉัยโรค เช่น โรคมะเร็งปอด และหลอดเลือดเป็นกระบวนการที่ละเอียด มีขั้นตอนการบริการโดยให้ผู้รับบริการมีส่วนช่วยในการตัดสินใจรักษา การบริการรักษาที่ให้พ้นจากภาวะทุกข์อีกประการหนึ่งก็คือ เจ้าหน้าที่พยาบาลควรใช้หลักธรรมะมาใช้ในการทำงานควบคู่ไปด้วย ในเมื่อพยาบาลบริการตามธรรมผู้ป่วยและญาติ ควรให้ความร่วมมือที่เป็นไปตามธรรมด้วยเช่นกัน ด้วยการปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่พยาบาลด้วยความรัก มองเห็นความเมตตาของผู้ให้บริการ สงสารผู้ให้บริการที่ทำงานช่วยเหลือตน เพื่อให้ตนเกิดความสุขพ้นจากทุกข์ มอบกำลังใจด้วยคำพูดที่ดี ควรรับรู้ตั้งใจยอมรับฟังความจริงที่เกิดขึ้น และสร้างกำลังใจให้ตนเอง ยึดมั่นในแนวคิดที่ว่า เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปอยู่เสมอ เพราะการรับรู้การให้บริการของเจ้าหน้าที่พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก ที่ให้บริการด้านสุขภาพตามหลักพุทธธรรม (หลักพรหมวิหารธรรม) นี้จะทำให้เจ้าหน้าที่พยาบาล รวมถึงผู้ป่วยส่งกำลังใจตรวจสอบตลอดความมีความสุข ถ้าสองฝ่ายนี้ไม่เข้าใจจะเกิดปัญหาต่างๆ มากมาย

ดังนั้น เจ้าหน้าที่พยาบาล และผู้มารับบริการ (ผู้ป่วย) และญาติผู้มารับบริการควรให้ความสำคัญกันและกัน เมื่อมีการรับรู้เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของกันและกันก็จะทำให้ปัญหาต่างๆ ในองค์กรไม่มีเป็นผลให้เกิดดีมีประสิทธิภาพและคุณภาพต่อสังคม เช่น เจ้าหน้าที่พยาบาลรู้จักเสียสละ มีความประพฤติที่อ่อนโยน มีความเชื่อสัตย์ มีความกระตือรือร้นในการทำงาน บริการด้วยความปรารถนาดีให้ผู้อื่นมีความสุข เป็นต้น ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษา “การรับรู้การบริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการของผู้มารับบริการแผนกส่องกล้องตรวจหลอดลมสถาบันโรคทรวงอก” เพื่อเป็นข้อมูลที่สำคัญในการให้การบริการสุขภาพด้วยความรักความปรารถนาดีให้ผู้ที่มารับบริการมีความสุขพ้นจากภาวะแห่งความทุกข์ บริการด้วยหลักความจริงอันเป็นพื้นฐานของความสุขของผู้ให้บริการ และผู้ที่มารับบริการให้ตระหนักในคุณงามความดี การเสียสละของเจ้าหน้าที่พยาบาลที่ให้บริการตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการเพื่อเป็นประโยชน์ต่อคุณภาพการบริการตามหลักพรหมวิหารธรรม ให้เกิดการศึกษาค้นคว้าด้านบริการที่มีคุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพการพยาบาลตามหลักพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับการรับรู้การให้บริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการของผู้มารับบริการจากเจ้าหน้าที่พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก แผนกส่องกล้องตรวจหลอดลม

2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับการรับรู้การให้บริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการของผู้มารับบริการจากเจ้าหน้าที่พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก แผนกส่องกล้องตรวจหลอดลมที่มี เพศ, อายุ, สถานภาพ, วุฒิการศึกษา, อาชีพ, ต่างกัน

3. ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ป่วยและญาติที่มาใช้บริการจากเจ้าหน้าที่พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก แผนกส่องกล้องตรวจหลอดลม ต่ำบางกระสอบ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ที่มารับบริการจำนวน 217 ท่าน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้การบริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการ ตามกรอบแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) “พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม” ที่อธิบายหลักพรหมวิหาร 4 ด้านในพระไตรปิฎก คือ 1.ด้านเมตตา 2.ด้านกรุณา 3.ด้านมุทิตา 4. ด้านอุเบกขา มาเป็นขอบเขตด้านเนื้อหาในการวิจัย

ขอบเขตด้านตัวแปรประกอบด้วย

1. ตัวแปรต้น ประกอบด้วย 1.เพศ 2.อายุ 3.สถานภาพ 4.วุฒิการศึกษา 5. อาชีพของผู้มารับบริการจากเจ้าหน้าที่พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก แผนกส่องกล้องตรวจหลอดลม

2. ตัวแปรตาม ประกอบด้วย การรับรู้การบริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการ คือ 1.ด้านเมตตา 2.ด้านกรุณา 3.ด้านมุทิตา 4.ด้านอุเบกขา

4. วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินงานวิจัย โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการใช้แบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการวิจัย

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไป

2. สถิติอนุมานหรืออ้างอิง (Inferential Statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (F-test One-Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการ (Least Significant Difference) LSD.

6. สรุปการอภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย สามารถนำมาสรุปอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมทั้งหมด 4 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่พยาบาลให้ความรักความปรารถนาดี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความเป็นกัลยาณมิตรเพื่อให้เกิดความสุขในการรับบริการ ให้การช่วยเหลือผู้ป่วยและญาติให้ลดความกังวลด้วยสัมพันธภาพที่ดี ใส่ใจให้การช่วยเหลือดูแลรักษาแก่ผู้ป่วยและญาติตลอดเวลา ใช้ความสามารถเต็มศักยภาพเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยที่มารับบริการ เห็นใจเมื่อเขาได้รับความทุกข์ รับรู้เข้าใจกับภาวะอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงของผู้ป่วยในยามเกิดทุกข์มุ่งมั่นให้การดูแลรักษาอย่างเต็มที่ ให้คำแนะนำและกำลังใจ อยู่เสมอ ซินชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีใช้วาจาที่เหมาะสม บริการสุดความสามารถโดยไม่แบ่งฐานะ บริการเพื่อให้ผู้มารับบริการหมดความกังวลในภาวะทุกข์ที่ตนเองมี เปิดโอกาสให้ผู้มารับบริการแสดงความคิดเห็นในพฤติกรรมบริการได้ สร้างความเชื่อมั่นในวิธีการรักษาแก่ผู้ป่วยให้เกิดการรับรู้ในความจริงที่เกิดขึ้น ให้กำลังใจดูแลเหมือนญาติของตนชื่อตรง อุดหนุนข่มใจไมโกรธ ไม่แสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสมเมื่อผู้รับบริการที่เป็นผู้ป่วย และญาติแสดงกิริยาไม่เหมาะสมอันเกิดความไม่สบายใจ เนื่องจากภาวะโรคที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2551 : 124 – 125) ที่อธิบายหลักพรหมวิหารธรรมในพจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลธรรมว่า

1. เมตตา ความรัก ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข
2. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์
3. มุทิตา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข มีจิตมองใสบันเทิง พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข
4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา

แบ่งเป็นรายด้านสามารถสรุปผล ดังนี้

6.1 ด้านหลักเมตตา พบว่า โดยภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่พยาบาลให้ความรักความปรารถนาดีต่อผู้ป่วยและญาติตลอดเวลาบอกขั้นตอนการรักษาที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ป่วยให้เกิดความสุขสบายใจไม่มีภาวะความกังวลในโรคร้ายที่ตนเองมี สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อญาติ และผู้ป่วยดูแลรักษาใช้ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพในวิชาชีพตน เต็มใจเสียสละความสุขของตนเพื่อผู้ป่วยได้ตลอดเวลา 24 ชม. ดูแลให้ความรักผู้ป่วยและญาติทุกคนที่มารับบริการอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ถือตัว บริการดูแลญาติมิตร ให้ข้อมูลที่ถูกต้องในการดูแลรักษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2551 : 124) ที่อธิบายหลักพรหมวิหารธรรมในพจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลธรรมว่า 1. เมตตา ความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ ทั่วหน้า

6.2 ด้านหลักกรุณา พบว่า โดยภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่พยาบาลปฏิบัติต่อผู้ป่วยและญาติด้วยความเห็นใจสงสารเมื่อเขาได้รับความทุกข์สร้างกำลังใจป้องกันสิ่งที่ทำให้กระทบกระเทือนต่อจิตใจ และอารมณ์ผู้ป่วยและญาติหรือบุคคลที่มารับบริการมากที่สุด ให้การดูแลรักษาอย่างเต็มที่แม้จะต้องประสพกับความเหนื่อยล้าเพียงใดไม่แสดงความรักเกลียดเอาใจใส่ดูแลผู้ป่วยทำงานอย่างหนัก เผื่อติดตามอาการผู้ป่วยที่อาการหนักไม่ให้หายสาบสูญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2541 : 8), ได้ให้

ความหมายของพรหมวิหารธรรม 4 ประการ ในหนังสือพระในบ้าน ในด้านหลักธรรมกรณว่า 1. กรุณา ความสงสาร ความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกยามเห็นผู้อื่นมีความลำบากก็ทนอยู่ไม่ได้ ต้องแสดงออกมาด้วยการเข้าช่วยเหลือเจือจุนด้วยความเต็มใจเสมอในทำนองสุขก็สุขด้วยนั่นเอง

6.3 ด้านหลักมูทิตา พบว่า โดยภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้สรุปได้ว่าเจ้าหน้าที่พยาบาลมีความยินดีเมื่อผู้ป่วยพ้นจากภาวะความทุกข์ของโรค และยินดีช่วยเหลือญาติผู้ป่วยในทุกกรณีที่เกี่ยวข้องกับการรักษา เพื่อให้ความทุกข์ความกังวลต่างๆ ที่ผู้ป่วยพบเจอเบาบางลง ยอมรับความคิดเห็นของบุคคลที่มาใช้บริการ ประพฤติดีต่อผู้มารับบริการ เวลามีปัญหาสามารถปรึกษาได้ ให้กำลังใจผู้ป่วยและญาติโดยไม่แบ่งฐาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร) (2518 : 373) ได้กล่าวถึง การพัฒนาจิตใจตามหลักของพรหมวิหาร 4 ประการ ในด้านคุณสมบัติของด้านมูทิตาว่า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีการมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไม่มีจิตใจอิจฉาริษยาภาวะของจิตที่บันเทิงยินดีในเมื่อผู้อื่นได้รับความสุขความเจริญด้วยสมบัติต่างๆ

6.4 ด้านหลักอุเบกขา พบว่า โดยภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้สรุปได้ว่าเจ้าหน้าที่พยาบาลให้บริการในด้านความจริง ถึงแม้บริการสุดความสามารถก็ตามแต่ก็ตระหนักในความจริง โดยมีใจเป็นกลาง ปล่อยวางปลงใจลงได้ว่าเราได้ทำสุดความสามารถของตนแล้ว ให้ญาติได้รับรู้ในสิ่งที่เกิด เพื่อเป็นผลในการตัดสินใจที่ต้องใช้เครื่องมืออุปกรณ์ช่วยรักษา ใช้จิตวิทยาสร้างแรงใจผู้ป่วย และญาติให้ความอบอุ่น ให้ความรู้สึกที่ดีเป็นกำลังใจ ใช้ธรรมะมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้ยอมรับเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นจริงในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2551 : 125) ที่อธิบายหลักพรหมวิหารธรรมในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรมว่า 1. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง

สรุปผลการวิเคราะห์ทดสอบสมมติฐานการเปรียบเทียบของการวิจัย ดังนี้

1. สมมติฐานของการวิจัย ด้านเพศ พบว่า ผู้ป่วยและญาติที่มีทั้งเพศชายและเพศหญิง ต่างกันมีการรับรู้การให้บริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการจากเจ้าหน้าที่พยาบาล สถาบันโรคทรวงอก แผนกส่องกล้องตรวจหลอดลม ตับลางกระสอ อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมทั้งหมด 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้สรุปได้ว่า ผู้ที่มารับบริการนั้นมีทั้งเพศชายและเพศหญิง เพราะการเจ็บป่วยมีกันทุกคน ฉะนั้นทั้งชายและหญิงก็รู้ในทางเดียวกันว่าเจ้าหน้าที่พยาบาลให้การดูแลรักษาตนและญาติของตน และคนอื่นๆ ด้วยใจปรารถนาดี มีวาจาและพฤติกรรมบริการที่น่าศรัทธา ดูแลสุดความสามารถ ฝ้าดูแลผู้ป่วยตลอดระยะเวลาช่วยเหลือกันรักษาผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรง ยินดีเมื่อพ้นจากทุกข์ ให้ความอบอุ่นใจ แก่ญาติบริการดูแลญาติต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระไพฑูริย์ เมธิโก (มหาบุญ) (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์พรหมวิหาร 4 เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์พรหมวิหาร 4 ด้านเพศ ไม่แตกต่างกัน

เนื่องจากว่าบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ นำหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการมาใช้ในการปฏิบัติงานนั้นก็มีทั้งเพศชายและเพศหญิงที่ทำงานในองค์กรนั้นไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติงานการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความสมัครใจแสดงความยินดีชมเชยให้กำลังใจเมื่อปฏิบัติงานดี

2. สมมติฐานของการวิจัย ด้านอายุ พบว่า ผู้ป่วยและญาติที่มีอายุต่างกันมีการรับรู้การให้บริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการจากเจ้าหน้าที่พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก แผนกส่องกล้องตรวจหลอดลม ตำบลบางกระสอ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมทั้งหมด 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้สรุปได้ว่า ผู้ที่มีรับบริการที่มีระดับชั้นอายุต่างกันนั้นรับรู้ไปในทางเดียวกันว่า เจ้าหน้าที่พยาบาลบริการฉุกเฉินบริการตลอดเวลา 24 ชม. ทำงานตามจรรยาบรรณวิชาชีพตน ดูแลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ให้บริการด้วยวาจาที่อ่อนหวาน อ่อนน้อมมีความโอบอ้อมอารีแก่ผู้ป่วยมีความเป็นกัลยาณมิตร หากเกิดเหตุที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น ให้ยอมรับชี้ทางออกที่ดีที่สุดให้แก่ญาติให้ได้ มีทางเลือกที่ดีที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระไพฑูริย์ เมธิโก (มหาบุญ) (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์พรหมวิหาร 4 เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์พรหมวิหาร 4 ด้านอายุ ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากว่า พยาบาลจัดลำดับความสำคัญของงานและควรทำงานที่เร่งด่วนก่อน ปฏิบัติงานด้วยความจริงใจ ช่วยเหลือกันในการทำงานให้ความยุติธรรมกับผู้ปฏิบัติงานทุกคนเท่าเทียมกัน

3. สมมติฐานของการวิจัย ด้านสถานภาพ พบว่า ผู้ป่วยและญาติที่มีสถานภาพต่างกัน มีการรับรู้การให้บริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการจากเจ้าหน้าที่พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก แผนกส่องกล้องตรวจหลอดลม ตำบลบางกระสอ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมทั้งหมด 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้สรุปได้ว่า ผู้ป่วยและญาติที่มีสถานภาพต่างๆ รับรู้ไปในทิศทางเดียวกันว่า เจ้าหน้าที่พยาบาลให้บริการแก่ตนและญาติของตนดุจญาติมิตร บริการที่เป็นกันเอง มีวาจาที่อ่อนโยนสุภาพ ไม่แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่องานบริการ ให้การช่วยเหลือโอบอ้อมอารี เอาใจใส่ตั้งใจในการทำงานจริงจังจริงจังเหมือนกับญาติของตน ดูแลตลอดเวลา 24 ชม. ใช้ธรรมะเป็นแรงใจแก่ผู้มารับบริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระทองจันทร์ กิตติปาโล (2558 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การให้บริการตามหลักทศพิธราชธรรมของเจ้าหน้าที่พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก ตำบลบางกระสอ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ด้านสถานภาพโดยรวมทั้ง 5 ด้าน ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากว่า เจ้าหน้าที่พยาบาลให้อภัยตนและให้อภัยผู้อื่น ดูแลผู้มารับบริการสุดความสามารถ ยึดมั่นในจรรยาบรรณของตนหนักแน่น ให้บริการตามหลักความเรียบง่ายสุภาพอ่อนโยนแก่ผู้มารับบริการ ยึดมั่นในพื้นฐานคุณงามความดีของชาวพุทธในการทำงาน อ่อนน้อม วาจาสุภาพ และเมตตาต่อผู้มารับบริการทุกเพศทุกวัย ทุ่มเทในหน้าที่การงานตนมาก่อนกลับทีหลังซื่อสัตย์ตรงต่อเวลาไม่ละเลยหน้าที่ตนให้ความสำคัญกับผู้มารับบริการ และญาติผู้มารับบริการให้เกิดความสบายใจ

4. สมมติฐานของการวิจัย ด้านวุฒิการศึกษา พบว่า ผู้ป่วยและญาติ ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีการรับรู้การให้บริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการ จากเจ้าหน้าที่

พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก แผนกส่องกล้องตรวจหลอดลม ตำบลบางกระสอ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมทั้งหมด 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้สรุปได้ว่า ผู้ที่มีารับบริการที่วุฒิการศึกษาต่าง ๆ นั้นต่างรับรู้ได้ตามความเป็นจริงว่า เจ้าหน้าที่พยาบาลให้บริการด้วยความเมตตาให้การช่วยเหลือโอบอ้อมอารี เอาใจใส่ตั้งใจในการทำงานจริงใจกับงานบริการดูญาติมิตร แสดงความยินดีแก่ผู้ป่วยท่านอื่น ๆ ที่พ้นจากภาวะโรคภัยยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ให้บริการตลอดเวลา 24 ชม. ใช้ธรรมชาติหรือจิตวิทยาเป็นเครื่องนำจิตใจ ยอมรับความจริงของชีวิตอย่างปล่อยวาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระทองจันทร์ กิตติปาโล (พระทองจันทร์ กิตติปาโล, 2558 : บทคัดย่อ). ได้ศึกษาเรื่อง “การให้บริการตามหลักทศพิธราชธรรมของเจ้าหน้าที่พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก ตำบลบางกระสอ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ด้านวุฒิการศึกษา โดยรวมทั้ง 5 ด้าน ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากว่า เจ้าหน้าที่พยาบาลให้อภัยตนและให้อภัยผู้อื่น บริการสุดความสามารถ ยึดมั่นในจรรยาบรรณของตน ให้บริการตามหลักความเรียบร้อยสุภาพอ่อนโยนแก่ผู้มารับบริการในพื้นฐานคุณงามความดีของชาวพุทธ

5. สมมติฐานของการวิจัย ด้านอาชีพ พบว่า ผู้ป่วยและญาติที่มีอาชีพต่างกัน มีการรับรู้การให้บริการสุขภาพตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการจากเจ้าหน้าที่พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก แผนกส่องกล้องตรวจหลอดลม ตำบลบางกระสอ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมทั้งหมด 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้สรุปได้ว่า ผู้ที่มีารับบริการที่มีอาชีพทั้งหมดเหล่านั้น มีการรับรู้เป็นไปในแนวทางเดียวกันไม่แตกต่างกัน คือ ได้รับรู้เชื่อมั่นในการทำงานของเจ้าหน้าที่พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก แผนกส่องกล้องตรวจหลอดลมว่า สามารถรักษาตนและญาติของตนให้พ้นจากภาวะทุกข์โรคภัยได้ พยาบาลได้เสียสละเวลาของตนเพื่อช่วยเหลือตนและญาติ และคนที่มารับบริการใส่ใจดูแลรักษาแก่ผู้ป่วยตลอดเวลา เพื่อให้ได้ประโยชน์และมีคุณค่ามากที่สุด ทำงานอย่างทุ่มเท เผื่ออุอาการผู้ป่วยที่อาการหนักอยู่เสมอไม่ให้อายเสียตา ชื่นชมยกย่องญาติผู้ป่วยที่ช่วยเหลือผู้มารับบริการด้วยกัน ให้กำลังใจแก่ญาติหรือบุคคลที่มาใช้บริการได้เกิดความสุขใจ นำหลักธรรมมาใช้กับผู้ป่วยในขั้นรุนแรง เพื่อให้มีความรู้สึกผ่อนคลายยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุห์อนุกุล อนุวฑฺฒโน (ปานประดิษฐ์, 2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม 4 ไปใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านอาชีพ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เนื่องจากว่า 1. ด้านเมตตา องค์การบริหารส่วนตำบลมีน้ำใจเอื้อเฟื้อแก่ประชาชน มีความปรารถนาให้ประชาชนเป็นสุขมีความสนใจรับรู้รับฟังปัญหาของประชาชน 2. ด้านกรุณาปฏิบัติงานช่วยเหลือให้ประชาชน พันทุข์ความยากจนให้การชี้แนะในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนเต็มใจดำเนินการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยพิบัติ 3. ด้านมุทิตา มีความยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ สนับสนุนให้มีการประกาศเกียรติคุณของผู้กระทำความดีกระทำความดีการยกย่องเผยแพร่การกระทำความดีของประชาชน 4. ด้านอุเบกขา ตัดสินปัญหาด้วยความยุติธรรม ให้การบริการต่อประชาชนด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีความ

อดทนอดกลั้นด้วยความเยือกเย็นต่อคำพูดที่ไม่เป็นมิตร ความเป็นกลางต่อผู้กระทำผิดกฎหมาย โดยผู้บริหารไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่เข้าไปก้าวก่ายในการช่วยเหลือคนที่กระทำผิดปฏิบัติตามกฎหมาย

7. บทสรุป

ผลจากการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยหรือผู้มารับบริการส่วนใหญ่ยังเป็นคนดีอยู่มากโดยมีความใจดี มีเมตตา มีความกรุณาและเอื้ออาทรต่อผู้ให้บริการและรับรู้ว่าการให้บริการของบุคลากรทางการแพทย์นั้นกระทำผ่านหัวใจของความเป็นมนุษย์ ดังนั้น ความสัมพันธ์ที่ดีของบุคลากรทางการแพทย์กับผู้ป่วยหรือผู้มารับบริการที่ควรทำและดำเนินต่อไป เพื่อป้องกันการฟ้องร้องเกิดขึ้นในอนาคตด้วยการนำหลักพรหมวิหาร 4 ประยุกต์ใช้ ดังนี้

1. มีการติดต่อสื่อสารที่ดีกับผู้ป่วยและญาติ รับฟังความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้ป่วย ควรอธิบายโรคที่ผู้ป่วยเป็นให้เข้าใจง่าย ๆ ถ้ามีภาพประกอบให้เกิดการรับรู้ทางตาด้วยยิ่งดี
2. มีการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงานการให้เกียรติผู้ร่วมงานมีความรักต่อกัน อภัยและวางเฉยเมื่อเรื่องผิดพลาดเกิดขึ้นอันสามารถแก้ไขได้ไม่กล่าวโทษ
3. การเจรจาด้วยข้อเท็จจริงในอาการหนักของผู้ป่วยโดยบอกผู้ป่วยและญาติตามความเป็นจริง แต่ทีมแพทย์พยาบาลจะมีความมุ่งมั่นช่วยเหลือเต็มที่ที่สุดกำลัง เมื่อสุดท้ายตัวโรคพยาธิสภาพรุนแรงเต็มที่มีอาจต้านทานได้ ก็จะอยู่เคียงข้างให้กำลังใจ
4. ปัจจุบันมีเทคโนโลยีหลายอย่างทันสมัยช่วยให้การวินิจฉัยได้ดีขึ้นภาครัฐเขาก็ต้องให้ผู้ป่วยมีส่วนร่วมรับรู้ในการดูแลสุขภาพของตนเองตลอดจนการรักษาที่ต้องชำระตามสิทธิ
5. ในการบริการก่อนทำหัตถการต้องอธิบายด้วยท่าทีสุภาพไม่ส่งเสียงดังไม่บังคับมีเจตนามุ่งให้ผู้ป่วยและญาติได้รู้ว่าทำอะไร เพราะอะไร มีข้อดีข้อเสียอะไรบ้าง อาการแทรกซ้อนที่อาจเกิดมีอะไร วิธีอื่นมีอะไรบ้างมีข้อดีข้อเสียอย่างไรหากไม่ทำจะเกิดอะไรกับผู้ป่วยและมีการตัดสินใจอย่างรอบด้านจากญาติอย่างมีสติ

บรรณานุกรม

- นิภา เมธาวิชัย. 2543. **วิทยาการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- เปลื้อง ณ นคร. 2518. **พจนานุกรม ฉบับทันสมัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2546. **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2546. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (ป.อ.ปยุตโต). 2548. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 13 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทอาร์ เอส พรินติ้งแมส โปรดักส์.
- พระธรรมวิสุทธิกวี. 2549. **การพัฒนาจิต**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์บุ๊คส์.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2551. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เอส.อาร์. พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์.
- _____. (ป.อ.ปยุตฺโต). 2554. **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์**. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). 2541. **พระในบ้าน**. กรุงเทพมหานคร : คาถาวรรณการพิมพ์.
- ลลิตา ธีระศิริ. 2544. **บำบัดโรคด้วยแพทย์ทางเลือก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ริดเดอร์ ดีเจสท์.
- สถาบันโรคทรวงอก. 2559. **แผนการดำเนินงานของหน่วยงานการพยาบาลตรวจสมรรถภาพปอดและหลอดเลือด ประจำปีงบประมาณ 2559**. นนทบุรี : สถาบันโรคทรวงอก กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.
- _____. 2557. **รายงานประจำปี พ.ศ. 2557**. นนทบุรี : กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). 2527. **พรหมวิหารธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัทสหสายการพิมพ์.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร). 2518. **บทสร้างานนิตย**. กรุงเทพมหานคร : แสงฟ้า.
- พระครูสมุห์อนุกุล อนุวฑฺฒโน (ปานประดิษฐ์). 2556. **ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม 4 ไปใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลม่วงงาม อำเภอลี้ จังหวัดสงขลา**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระทองจันทร์ กิตติปาโล. 2558. **การให้บริการตามหลักทศพิธราชธรรมของเจ้าหน้าที่พยาบาลสถาบันโรคทรวงอก ตำบลบางกระสอ อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระไพฑูริย์ เมธิโก (มหาบุญ). 2555. **การประยุกต์พรหมวิหาร 4 เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมชาย สิริจนโท (หานนท์). 2547. **พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพตามแนวทางของพระเทพวรคุณ (สมาน สุเมโธ)**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุภา เทิดอุดมชัย. 2547. **การศึกษาหลักพุทธธรรมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการให้การพยาบาลตามบทบาทเชิงวิชาชีพ : ศึกษากรณีพยาบาลวิชาชีพสังกัดกระทรวงสาธารณสุข จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.